

سیراندیشه‌ها در شهرسازی (۲)

از «کمیت» تا «کیفیت»

مؤلف : جهان‌شاه پاکزاد

یادداشت جلد دوم

حمد و سپاس پروردگار یکتا را که جلد اول کتاب به زیور طبع آراسته شد. بازتاب‌های اولیه بسیار دلگرم کننده بود و پژوهندگان، همکاران و دانشجویان بر جای خالی چنین کتابی تأکید داشته و مرا به ادامه‌ی راه تشویق نمودند. با سپاس فراوان از این عزیزان، امید آن که لطف ایشان شامل محتوای کتاب نیز شده، با نگاه نقادانه و تجربیات با ارزش خود، کمبودها و کژفهمی‌های مرا گوشزد نمایند تا در چاپ‌های آینده، اصلاح گردد.

نگارنده نیز درباره‌ی جلد اول، به برخی کم و کاستی‌ها، به‌ویژه در کتاب‌آرایی، مانند نامناسب بودن صحافی و روکش جلد، آگاهی دارد. همچنین مشابه بودن شیوه‌ی مأخذنویسی برای مطالب برگرفته از منابع آلمانی و انگلیسی، خواننده‌ی محترم را در پیگیری مطالب صفحات بعدی در کتاب زبان اصلی، دچار مشکل می‌نماید. بر این اساس در جلد دوم کتاب، تلاش شد تا با دو گونه‌نویسی^۱ مأخذها، این مشکل برطرف شود. همچنین یادآور می‌شوم که مطالب این کتاب، با تغییراتی جزئی، کاملاً همانند جلد پیشین، صفحه‌بندی شده است.

بر آن بودم تا در پایان جلد اول، به‌عنوان جمع‌بندی، چکیده‌ای از دستاوردهای سیر اندیشه تا آخر دهه‌ی پنجاه را ارائه نمایم؛ اما این کار شائبه‌هایی در پی داشت که نویسنده می‌خواهد کتاب خود را کامل و مستقل نشان دهد و آن چشمه‌ی سرشار را در جرعه‌ای به خواننده‌اش بنوشاند؛ در صورتی که به باور این نگارنده، اندیشه‌های مطرح شده در آن دوران، نه تنها ریشه در گذشته‌ای بس طولانی در تاریخ تکاپو برای بهبود کیفی محیط‌های زندگی انسان‌ها دارند، بلکه خود نیز، پایه و اساسی برای چالش‌ها و اصلاحات آینده هستند. امکانات و توانایی‌هایی که این اندیشه‌ها برای شهر امروز به‌همراه داشتند از یک سو و نقد و تعدیل نواقص و نارسایی‌های آن‌ها به‌دست اندیشگران بعدی از دیگر سو، می‌تواند و می‌باید در برپایی زندگی و آینده‌ای بهتر

* برای مثال (Speiregen, 1960: 50) نسخه‌ی انگلیسی و (Speiregen, 1960: 50) نسخه‌ی آلمانی است.

مؤثر باشد. از این رو مناسب‌تر دانستم تا برابند آن تکاپوی دست‌کم، یک‌صد و شصت ساله را در کالبد مقدمه‌ای برای مطالب کتاب، به جلد دوم بیاورم و به‌گونه‌ای آن را به شکل یک ترازنامه - یادآور آنچه که گذشت - ارائه دهم. این پیش‌گفتار پایه و اساس اندیشه‌هایی است که در این جلد مطرح خواهد شد.

همان‌گونه که گمان می‌رفت و با همه‌ی تلاشی که در کوتاه و گزیده نوشتن مطالب صورت گرفت، مجموعه‌ای دو جلدی نیز برای معرفی حتی مهم‌ترین اندیشه‌های مطرح در ساخت شهرسازی، بسنده نشد؛ چرا که رهروان اندیشه‌هایی آرمانی که در کشاله‌ی نزدیک به دو قرن، به واقعیت پیوستند، اکنون در آستانه‌ی دهه‌ی شصت سده‌ی بیستم، در تلاش برای رفع کمبودها و نارسایی‌های اندیشه‌های پیشین خود، شتابی دوچندان یافته‌اند.

سرانجام، جلد دوم کتاب با عنوان «از کمیت تا کیفیت»، چهره بست. در این جلد، با اندیشه‌هایی آشنا می‌شویم که تا آغاز دهه‌ی هفتاد سده‌ی بیستم، مطرح شده‌اند. مطالبی که در این کتاب - و حتی در لایه‌لای اندیشه‌های شهرسازی در جلد‌های بعدی - خواهد آمد، بیشتر نقد نظریه‌های جلد نخست است؛ نظریه‌هایی که نقطه‌ی اوج خود را در نوگرایی یافته‌اند. در همین جا باید به خوانندگان جوان و آنانی که در ارزیابی خود شتابزده هستند یادآوری کنم که این نقدها به هیچ روی انکار اندیشه‌ها و شخصیت‌های اندیشگر مطرح شده در جلد یکم نیست؛ نباید با شوری ساده‌انگارانه و یا دستچینی غرض‌ورزانه، به ورطه‌ی مقدس انگاشتن یا پلید دانستن آن اندیشه‌ها و شخصیت‌های جاودانه‌ای که هر یک در منزلگاهی از این مسیر پرتلاطم تاریخی، هویدا شده و حق خود را در برابر جامعه ادا نموده‌اند پرداخت. آن‌ها توانستند به سهم خود، به بالندگی و توانمندی شهر و شهروندی بیفزایند و پایه‌ای شوند برای شرایط مطلوب‌تری که ضمن قدرشناسی از شرایط موجود، امکان نقد و راهیابی مسیر آینده را میسر کند.

نکته‌ی مهم دیگری که یادآوری آن برای درک سیر اندیشه به طور عام و همچنین در اندیشه‌های شهرسازی، به طور خاص، ضروری است، توجه به این مهم

می‌باشد که هیچ‌یک از اندیشگران معرفی شده در این جلد، برپایه‌ی معنای معمول و متعارفی که از سنت‌گرایی وجود دارد، فردی سنت‌گرا نیستند. آن‌ها حتی در مقایسه با هم‌اندیشان نوگرای خود، برداشتی پیشرفته‌تر و متعالی‌تر از تاریخ، سنت و هویت دارند و بزرگ‌ترین خرده‌گیری آن‌ها، از برداشت تک‌ساحتی و کژتابی جهان‌بینی نوگرایانه از این مفاهیم می‌باشد. هیچ‌کدام از آن‌ها سودای بازگشت به شرایط گذشته و برپایی امپراتوری‌های فرو پاشیده را در سر، نمی‌پروراند و هیچ‌یک به خاطر شتابی که دگرگونی و تحولات جامعه‌ی زمان خود پیدا کرده بود، افسوس گذشته را نمی‌خورد و حتی به عارضه‌ی نوستالژی نیز دچار نمی‌شد. همگی در تلاش کشف رهیافت‌هایی که بتواند شهروندی و مدنیت را به پیش برد، رو به جلو داشته و کمبودها و نارسایی‌های اندیشه‌های پیشین را برای ساختن آینده‌ای بهتر به نقد و چالش کشیده‌اند.

در پایان ضمن تشکر از زحمات ویراستار محترم، جناب آقای عباس جلالی و همچنین مساعدت‌های سرکار خانم مهندس ریاحی، نماینده‌ی شرکت عمران شهرهای جدید، از همکاری و همدلی گروهی از دانشجویان کارشناسی ارشد طراحی و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید بهشتی، که در تدوین این جلد نیز همراه نگارنده بوده‌اند، نهایت تشکر را دارم.

جهانشاه پاکزاد

تابستان ۱۳۸۶

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	آرمان‌هایی که به واقعیت پیوست
	سال‌های طلایی (۱۹۶۰-۱۹۷۳)
۱۸	جدول رویدادهای مهم سال‌های ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۳
۲۳	سال‌های طلایی یا دوران هماهنگ‌سازی جامعه با فناوری نوین
۴۵	شهرهای جدید؛ ادامه‌ی سیاست‌های تمرکززدایی از کلانشهرها
۵۴	کنزو تانگه؛ توجه به سوخت و ساز شهر
۶۶	آرکیگرم؛ شهر هماهنگ با فناوری
۷۵	آلدو فان‌آیک؛ مخالفت با تفکر دوقطبی؛ تأکید بر ساختار شهر
۹۶	گئورگی کپس؛ توجه به رابطه‌ی انسان با محیط
۱۰۶	پاول زوکر؛ کشف دوباره‌ی میدان به‌عنوان توقفگاهی روانی
۱۱۸	جین جیکوبز؛ کشف دوباره‌ی کلانشهر
۱۵۱	گوردون کالن؛ هنر مناسبات و تأثیر آن بر تجربه‌ی فضایی شهروندان
۱۶۷	کوبین لینچ؛ در جستجوی تصویر ذهنی شهروندان از شهر
۱۹۰	کنستانتین دوکسیادیس؛ دانش پژوهش زیستگاه‌های انسانی
۲۱۵	کالین بیوکنن؛ تعدیل پیامدهای ترافیک در شهر
۲۲۷	الکساندر میچرلیخ؛ روانکاوی ناهنجاری‌های شهری
۲۶۶	لارنس هالپرین؛ در جستجوی هماهنگی و تنظیم موزون حرکت‌ها در شهر

۲۹۹	سرگئی چرمایف؛ تأکید بر ماهیت عرصه‌ی همگانی و خصوصی
۳۱۶	اشپرای رگن؛ تلاش در تدوین یک واژگان شهری
۳۳۳	آلدو روسی؛ کوششی برای گونه‌بندی شهر و اجزای آن
۳۵۹	رابرت ونتوری؛ مخالفت با ساده‌نگاری
۳۸۵	ادوارد هال؛ کشف فواصل شکل‌دهنده‌ی فضای پنهان
۴۰۳	ادموند بیکن؛ خوانش ساختارگرایانه‌ی شهر و اجزای آن
۴۲۲	ویلیام وایت؛ ضرورت شناخت رفتار در فضاهای شهری
۴۳۴	یان گل؛ توجه به زندگی میان ساختمان‌ها
۴۵۰	دنیس اسکات براون؛ نگاهی معناشناسانه به شهر
۴۷۴	جرج چدویک؛ تبیین نگرش سیستمی به شهر و اجزای آن

نمایه

۴۸۷	کسان و گروه‌ها
۴۹۲	جاینام
۴۹۸	آثار
۵۰۱	متفرقه

۵۰۳	کتابشناسی
-----	-----------